فریشته:
نەمهێشتووە هۆنراوەکانم مۆسیقا و ئیقاع لەدەست بدەن

فریشته نازناوی شیعریی و بزووتنەوەی نیشتمانیی شاعیر و خەباتگێڕی ئافرەتی لێهاتووی کورد، خەدیجەی کچی مستەفاغای کوڕی حەماغای حەوێزییە ، لە ساڵی (١٩٢٦) لە گەڕەکی هەواو لە شاری کۆیە، شاری ئەدەب و هونەر و خەباتی کوردایەتی لەدایک بووە. لە بنەماڵەیەکی ئەدەبپەروەر سەری هەڵداوە و خوشکی شاعیران ئەحمەد دڵزار و کەریم شارەزایە و مستەفاغای باوکی فارسی زانێکی باش و ئەدەبدۆستێکی شارەزای داستانی کوردی و فارسی بووە و خاتوو سوراحی دایکی باوکیشی، شاعیرێکی میللی بووە و ئەمین ئاغای خاڵی باوکی ناسراو بە (ئەختەر) شاعیرێکی بەهرەداری غەزەلی کوردی و مەقامشناسێکی گەورەی کورد بووە و ئەو ژینگەیە بەرەو شیعر و ئەدەبیاتیان بردووە.

فریشته لە ناوەڕاستی چلەکانی سەدەی بیستەمەوە بەهرەی شاعیریی گەشەی کردووە و گەلێک هۆنراوەی لە شیعری کۆمەڵایەتی و نیشتمانی هۆنیوەتەوە و لە ساڵی (١٩٤٨)دا تێکەڵی ڕێکخراوی نیشتمانیی پێشکەوتنخواز بووە و لە ساڵی (١٩٥٢)شدا دەورێکی دیاری بووە لە دروستبوونی کۆمەڵەی ئافرەتانی عراق و هوشیارکردنەوەی ئافرەتی کورد بۆ وەدەستهێنانی مافی کۆمەڵایەتی و سیاسی خۆی.

لە دوای بەرپابوونی شۆڕشی (١٤)ی تەممووزی (١٩٥٨) کراوە بە ئەندام لە دەستەی باڵای کۆمەڵەی ئافرەتان و لە سەرەتای مانگی حوزەیرانی (١٩٥٩)دا لەسەر بانگهێشتی یەکێتی ئافرەتانی چینی میللی، لەناو شاندێکی ئافرەتانی عیراق کە بریتی بووە لە (٥) ئافرەتی عەرەب و (٢) ئافرەتی کورد، چوون بۆ پەکین و لەوێشەوە سەردانی ڤیەتنام و کۆریای دیموکراتییان کردووە. لە سەردەمی حوکمی بەعس چ لە ساڵی (١٩٦٣) و چ لە ساڵانی (١٩٧٩) بەم لاوە پێشمەرگەی کوردستان بووە و ئێستاکە لە گەڕەکی ڕووناکی لە شاری هەولێردا دەژی و کۆمەڵە شیعرێکی کۆمەڵایەتی و سیاسی لەگەڵ دوو پاشکۆی یادداشت و شیعریی میللی لەژێر چاپدایە. جا بۆ ئەوەی خوێنەری بەڕێز لە نزیکەوە ئاگاداری توانا و بەهرەی شاعیری و دەوری لە خەباتی نیشتمانیدا بێ، ئەم دیمانەیەمان لە ماڵەکەی خۆیدا لەگەڵ سازدا.

* فریشته کۆیی کێیە؟ ژیانی منداڵی چۆن بەسەربردووە؟

– من ناوی تەواوم خەدیجە مستەفا محەمەد ئاغای حەوێزییە و نازناوم (فریشته)یە. هەشت ساڵ دوای تەواوبوونی جەنگی یەکەمی جیهانی، لە ڕۆژێکی ساردی مانگی شوباتی ساڵی (١٩٢٦) لە گەڕەکی هەواو لە شاری کۆیە هاتوومەتە دنیایەکی زۆر ناخۆش، چونکە جارێ تەنگوچەڵەمەی جەنگی گەورەی بەسەرەوە مابوو، باری ئابووری خەڵکەکە زۆر ناگزوول بوو. باوکم کە لە دوای ئەو جەنگە لە سەربازیی گەڕایەوە کۆیە هیچ دەستمایەیەکی بەدەستەوە نەمابوو، بۆیە ناچار بووە بچێتە سەر یەکێک لە دوو باخەکەی کە لە دایکییەوە بۆی بەجێمابوو، بۆیە ئێمەش ژیانمان لە پاییز و زستان و بەهار لە شار بەسەر دەبرد و هاوینانیش باخەوان بووین و بە ئارەقەی نێوچەوانمان نانی خۆمان پەیدا دەکرد.

* باری خوێندەواریت چۆنە و چ سوودێکت لە ڕۆشنبیریی باوکت و براکانت وەرگرتووە؟

– کاتێک کە لە پاییزی (١٩٣٣)دا یەکەمین قوتابخانەی سەرەتایی کچان لە کۆیە کرایەوە بۆم نەلوا بچمە بەر خوێندن، بەڵام لە سەرەتای پەنجاکانی سەدەی ڕابردووەوە لە ڕێگەی قوتابخانەی ئێواران کە خۆم داوام کرد لە کۆیە بۆ ئافرەتان بکرێتەوە، فێری خوێندنەوە بووم و وردە وردە پەرەم بە خوێندەوارییەکەم دا و سوودێکی زۆرم لە ڕۆشنبیریی باوکم وەک حیکایەتخوانێکی مەعلان و لە ڕۆشنبیریی کاک دڵزاری برا گەورەم و کەریم شارەزای برا بچووکم وەرگرت و خۆیشم توانایەکی باشم هەیە لە ئەزبەرکردنی شیعر و هەر هۆنراوەیەکم دوو سێ

جار گوێ لێ بێت دێته بەرم و له بیرم ناچێتەوه.

* چ ڕۆژنامه و گۆڤارێکی کوردی کاری تێکردووی بەتایبەتی له چلەکانی سەدەی ڕابردوودا؟

– شیعر و بابەتەکانی گۆڤاری گەلاوێژ کارێکی زۆریان تێکردووم دوای ئەویش ڕۆژنامه و گۆڤاری ژین و دەنگی گێتی تازه، که کاکه دڵزارم بۆی دەخوێندمەوه گەلێک سوودمەند بووم و هەستم دەکرد شاعیریم لەلا دەخوڵقێ.

* لەکەیەوه دەستت به شیعردانان کردووه و چ جۆره شیعرێکت دادەنا؟

– له گەرمەی جەنگی دووەمی جیهانییەوه دەستم به شیعر دانان کرد، یەکەم جار شیعری کۆمەڵایەتیم دانا، ئینجا کەوتمه سەر شیعری نیشتمانی و سیاسی و له پەنجاکان و له دوای شۆڕشی (١٤)ی تەمموزی (١٩٥٨)یشدا، هۆنراوەی دوور و درێژی سیاسیم له گەلێ بۆنەی جیاوازدا داناوه، وەک شاعیرێکی ئافرەتی کورد خۆم به ئەدەب دۆستان ناساندووه.

* دەورت له پارته سیاسییەکانی کوردستان و عیراق چ بووه و هەست و هەڵوێستت بەرامبەر دامەزراندنی کۆماری دیموکراتی مەهاباد و ڕووخاندنی و له سێدارەدانی پێشەوا قازی نەمر چۆن بووه؟

– کاتێ حزبی هیوا لەناو گەنجانی شارەکەم پەرەی سەند له ڕێگەی کاکه دڵزارم شتێکم له پرەنسیپەکانی وەرگرت و شەیدای کوردایەتی بووم. کاتێکیش که کۆماری دیموکراتی مەهاباد له ڕۆژهەڵاتی کوردستان به سەرۆکایەتی قازی محەمەد له (٢٢/ ١/ ١٩٤٦)دا دامەزرا وەخت بوو له خۆشیان بفڕم و کاتێکیش که نموونەی ئاڵای کوردستانم کەوته دەست، ڕۆژانه به دەرزی و داوی ئاوریشمی ڕەنگاوڕەنگ ئاڵایەکی بچکۆلەم لەسەر قوماش دەچنی و دەمدا لاوه تێکۆشەرەکان تاکو له یەخەیان بدەن و وەختێکیش که ئەو کۆماره ساوایەی کورد ڕووخێنرا، یەکجار غەمبار بووم، خۆ که له (٣٠/ ئاداری / ١٩٤٧)دا پێشەوا قازی محەمەد و هاوڕێکانی له سێداره دران و من و دەستەیەک له ئافرەتان به نهێنی له ماڵی خەجاوه خانی ژنی کاک ئاغای حەوێزی پرسەمان بۆ دانا و شیوەنمان بۆ گێڕا.

کاتێک که پارتی دیموکراتی کورد به سەرۆکایەتی بارزانی مستەفا له (١٦/٨/١٩٤٦)دا دامەزرا، من بووم به لایەنگرێکی دڵسۆزی ئەم حزبه، بەڵام له دوای ڕاپەڕینه نیشتمانییەکەی عیراق که له مانگی کانوونی دووەمی (١٩٤٨) دا هەڵگیرسا بوومه لایەنگری حزبی شیوعی عیراق و له دوایی به ئەندام وەرگیرام و تاکو ئێستاکەش بەردەوامم و له حزبی شیوعی کوردستان کاردەکەم و لەسەر ئەم هەڵوێسته سیاسییەم تووشی گەلێک ڕاوەدوونان و گرتن و دەربەدەری و ژیانی پێشمەرگەیی بووم و ئەشکەنجه و ئازارێکی زۆرم چەشتووه.

* دەورت له بزووتنەوەی مافی ئافرەتان چی بووه و

شاندی ئافرەتانی عیراق (کورد و عەرەب) له ئامۆژگای کەمەنەتەوایەتییەکان له «پەکین» – حوزەیرانی ١٩٥٩

ئایا بەشداریت له هیچ شاندێکی ئافرەتانەوه کردووه بۆ دەرەوەی کوردستان و عیراق؟

– له سەرەتای (١٩٥٢)دا دەورێکی تەواوم بووه له دامەزراندنی کۆمەڵەی ئافرەتانی عیراق و له دوای شۆڕشی (١٤)ی تەمموزی (١٩٥٨) به ئەندامی لیژنەی باڵای کۆمەڵەی ئافرەتان هەڵبژێردرام و له (١)ی حوزەیرانی (١٩٥٩)دا لەگەڵ شاندێکی ئافرەتانی عیراق که بریتی بوون له (٢) ئەندامی کورد و (٥) ئەندامی عەرەب لەسەر بانگهێشتی یەکێتی گشتی ئافرەتانی چینی میللی، بۆ ماوەی دوو مانگ سەردانی چینی میللی و ڤیەتنام و کۆریای دیموکراتی و یەکێتی شۆرەویم کرد و له کۆتایی مانگی تەمموزدا گەڕاینەوه و لەو گەشتەماندا چاومان به (شو ئین لای) سەرۆک وەزیرانی چین کەوت و شیعرم بەرەو ڕووی خوێندەوه که پێشتر کرابووه عەرەبی و وەرگێڕدرایه سەر زمانی چینی و به جلوبەرگی ئافرەتی کوردییەوه ئەو گەشتەم کرد و سەرنجی خەڵکی ئەو وڵاتانەم بۆ کورد و دەستووری پۆشاک و قسه و ئاخاوتنی ڕاکێشا.

* کاتێک که بارزانی مستەفا له دوای شۆڕشی (١٤)ی تەمموز گەڕایەوه عیراق هەستت چی بوو و چ هۆنراوەیەکت لەو بۆنه خۆشەدا دانا؟

– کاتێک که بیستم بارزانی نەمر له چیکۆسلۆفاکیاوه برووسکەی پیرۆزبایی بۆ سەرکردەی شۆڕشی تەمموز عەبدولکەریم قاسم لێداوه و داوای گەڕانەوەی کردووه بۆ عیراق و کوردستان، ئەم هۆنراوەیەم دانا و دەڵێم:

مژدەتان لێ، گەلی کوردان مژدەتان لێ
وا هات تەلگرافی شادی گەیشته جێ!
هی کێ هی کێ؟ هی مەلا مستەفای بارزان،
بۆ کێ بۆ کێ؟ به بەڕێز سەرۆک وەزیران
له کوێ له کوێ؟ له چیکۆسلۆفاکیاوه دێ
چەند ڕۆژی دی چاوەڕوانین بگاته جێ!!

فریشتە و ناهیدە شێخ سەلام
(٢٠٠٢/١٢/١٠)

ئەمە سەرەتای هۆنراوەکەمە کە خۆشی و شادی لێ دەبارێ بۆ هاتنەوەی بارزانی نەمر.

بە بۆنەی بەرپابوونی شۆڕشی (١٤)ی تەمموزی (١٩٥٨)یش ئەم شیعرەم دانا کە شەش خشتەکییە لەسەر دێرە شیعرێکی شاعیری کوردی ناسراو بە (مامەند کەرکووکی) و سەرەتاکەی بەم جۆرە دەست پێدەکات:

ئەم ڕۆژە چ ڕۆژێکە دووسەد جەژنی بە قوربان
نەورۆژی گەلە چواردەیی تەمموزە برایان
بۆ هەر کوێ دەچی خوتبەیی شێرانە لە مەیدان
هاوارە لە هەرلاوە بەدەم پڕ بە دڵ و گیان!!
«ئەم ڕۆژەیە: ڕۆژی فەرەح و شادی و خەندان
ئەم ڕۆژەیە، دەشکێنی هەموو بەند و کەلەپچان!!

* ئایا فریشتە هەر شیعری سەرواداری داناوە و بە لای شیعری ئازاد نەچووە؟

– من لە سەرەتادا هەر شیعری سەروادارم دادەنا، کەچی لە ساڵی (١٩٦٢)ەوە دەستم دایە هۆنینەوەی شیعری ئازاد، بەڵام نەمهێشت هۆنراوەکانم مۆسیقا و ئیقاعی خۆیان لەدەست بدەن. بۆ نموونە سەرنجێک بدەینە ئەم هۆنراوەیەم کە بە ناوی (کاروان) دامناوە و لەو سەردەمە دەدوێم کە عەبدولکەریم قاسم لە ڕێبازی دیموکراتیی خۆی پاشگەز بۆوە و بەندی سێیەمی دەستووری کاتی پشتگوێ خست کە مافی نەتەوەیی کوردی دابین دەکرد و ئەمە بەشێکە لە هۆنراوەکەم:

هێشتا مابووی بەرەبەیان
کڕ و کپ، بێ هەست بوو کاروان
سپێدەیدا لە ڕۆخ ئاسۆ
ئەستێرەی ڕۆژ بە درۆ هەڵات
گەل کەوتە خۆ
دەنگی (هەستە میللەت) دەهات
لە هەموو لایەکی وڵات
دەیان گوت: هەستە بەیانە
دەی هەستن کاتی کاروانە!!

دوای ئەم سەرەتایەش لە هەنگاوی دووەمی هۆنراوەکەمەدا ئەم ڕاستییە بۆ میللەتی تێکۆشەرم دەردەبڕم کە کاروانی میللەت بە هەڵەدا چوو کە باوەڕی بەو ئازادییە درۆزنەیە کرد، تاکو لە ئەنجامدا بۆیان دەرکەوت کە سپێدەکەی ژیانی نوێی جەماوەر سپێدەکی درۆزنە بوو:

کاروانییەکان
بەرەو قۆناغی ژین دەچوون
بە هیوا بوون
بە ئاوات و ئامانج بگەن
بەڵام کاروان بە هەڵەچوو
سپێدەکە: سپێدەی درۆزنە بوو
ئەستێرەکەش:
ئەستێرەی کاروان کوژە بوو!!

* ڕات بەرامبەر بەم کەسایەتییانە چۆنە؟

شەرەفخانی بدلیسی: باوکی مێژووناسانی کوردە.

بارزانی نەمر: سەرکردەی بزووتنەوەی ڕزگاریخوازیی کوردە.

قازی محەمەد: یەکەمین سەر کۆماری کورد و پێشەوایەکی مەزنی کوردستانە.

حاجی قادری کۆیی: یەکەمین شاعیری نەتەوەیی کوردە لە دوای خانی.

گۆران: شاعیری مەزنی کوردە و نوێکەرەوەی شیعری هاوچەرخمانە.

هەژار: پتر مێژوونووس و زمانزانە لەوەی شاعیرێکی هونەرمەند بێ.

هێمن: بە هەموو مانایەکی وشە شاعیری هەست و سۆزە.

دڵدار: تا کورد مابێ دڵدار و ئەی ڕەقیب بە نەمریی دەمێننەوە.

دڵزار: شاعیرێکی گەورەی شیعری چینایەتی و نیشتمانییە.

ناهیدە شێخ سەلام: دەستەخوشکمە و تێکۆشەرێکی ئافرەتی کوردستانە.

* زۆر سوپاس بۆ ئەرک و ماندووبوونت لە بواری ئەدەب و خەباتی نیشتمانیدا.

– سوپاسی ئێوەش دەکەم بۆ پێشخستنی کاروانی ئەدەب و هونەر و ڕۆشنبیریی کوردی.

ئا: لێزان

ڕێکخراوی باڵندەباران و دەزگای ئاراس و ئینستیوتی فەڕەنسی لە هەولێر بەشوێن پردێکن لە نێوان کوردستان و دەرەوەدا

بە ئامادەبوونی جەماوەرێکی زۆری هونەرمەند و هونەردۆست، ڕۆژی (١٩/٩/٢٠٠٤) دەزگای چاپ و بلاوکردنەوەی ئاراس بە هاوکاری ئینستیوتی فەڕەنسی لە هۆلی میدیا پێشانگایەکی هونەری خۆشنووسییان بەناونیشانی (پردێک لەنێوان ئێمە و کوردستاندا) بۆ چەند هونەرمەندێکی کوردستان و چینی و فەڕەنسی کردەوە.
ئەم هونەرمەندانە، کە لەژێر چەتری ڕێکخراوی باڵندەباران کۆبوونەتەوە، چەند کەڤاڵێکی خۆشنووسییان نمایش کرد، کە دەربڕی داهێنان و کولتووری جۆراوجۆر بوون.
ئامانج لەم چالاکییەش پرۆژەیەکی ڕێکخراوی باڵندەبارانە بۆ بەستنی پردێک لەنێوان کوردستان و دەرەوەدا.
ئالوگۆڕی کاری هونەریی و ئاشنابوونی ئەم دەڤەرە بە پرۆژە هونەرییە جیهانییەکان. ئەم ڕێکخراوەش ساڵی (١٩٩٤) لەشاری لیل لە فەڕەنسا دامەزراوە، دامەزرێنەرانی ڕێکخراوەکە بریتین لە ڕێبوار سەعید و ئیدیت هێنری و کارینا واشۆ. باڵندەبارانیش ئاماژەیە بۆ کیمیابارانی دێیەکی کوردستان، کە باڵندەکانی بە ئاسمانەوە شەهید دەبوون.

بۆ پێشانگای ئەم ڕێکخراوە لە کوردستان، خاتوو ئیدیت هێنری ئامادەبوو، کە هونەرمەندێکی فەڕەنسییە لەساڵی (١٩٨٤) کۆلێژی هونەرەجوانەکانی تەواو کردووە، بۆ ماوەی (١٠)ساڵە ئەم ئافرەتە هونەرمەندە سەرۆکی ڕێکخراوی باڵندەبارانە و کار بۆ ناساندنی هونەری کوردی دەکات لە ئەورووپا. ئەم هونەرمەندە لە بارەی کەڤاڵەکانی خۆی گوتی: ویستوومە بەر لەوەی کەسەکان ببینم وێنەیان بکەم، دەمەوێ لە کۆکردنەوەی ئەو کەرەستە سەرەتاییە ڕۆژانەییانەی، کە پێوەندییان لەگەڵ دەبەستێن، من کەرستەیەکی هونەری لێوە دروست بکەم لە پەڕەیەک، لە نامەیەک، لە فۆتۆیەک، کە دواتر من لەناو کارە هونەرییەکانی خۆمدا دەیانتوێنمەوە بۆ بەستنی پردێک لەنێوان هونەرەکەم و کوردستان.
کەڤاڵەکانی ئەم پێشانگایە هەریەکەی بۆ خۆی دەربڕی قوتابخانە و ڕێبازێکی هونەرییە، کارەکانی خاتوو ئیدت هێنری باس لە کەرەستە جیاوازەکانی چین و کوردستان دەکات، کە تەوزیفی کردۆتە ناو کارە هونەرییەکانی، دیارە هەوڵدان بۆ بزاوتێکی بەردەوام لەناو کارەکتەرەکانیدا و بەکارهێنانی سیستمێکی تایبەت بۆ پیشاندانی بەرهەمەکان، کە لە پێشانگەی تەقلیدی دەچێتە دەرەوە، ئەمەش پشت ئەستوور بە تەجرەبەکانی هونەرمەندە کە لە بوارەکانی شانۆ و دیزاین و فۆتۆگرافیدا درێژ بۆتەوە، بۆ نموونە لە کەڤاڵی خۆرهەلات، دیمەنەکانی بەم شێوەیە وێنا دەکات: خاڵ دەمانگەیەنێتە هێڵ، هێڵ بۆ پیت لەوێشەوە بۆ وشە، وشە دەبێتە ڕستە، ڕستەش نووسینی بەرهەم دەهێنێ.
ئەمڕۆ سەردەمی تەکنەلۆژیای زانیارییەکان و پێشکەوتنی سەدا و سیما و تەکنیکی مۆدێرنە، خۆشنووسی هاوچەرخ بەشێک لە ڕۆڵی خۆی لە دەست دا، بەلام خۆشنووسی هەمیشە بۆ نیگاری تازە دەگەڕێت بۆ پێشخستنی هونەری نووسین. هەر بۆیە خۆشنووسی هەمیشە بەزیندوویی دەمێنێتەوە، خۆشنووس تابلۆ دەکات، بەلام بە شێوەکار ناو نابرێت، دەنووسێت، بە نووسەر ناو نابرێت، هێڵەکان دەکێشێت، بەلام نەخشەساز نییە، لە لاپەڕەکاندا داهێنان دەکات، مەرەکەب و ڕەنگەکان وەک هونەرمەند تێکەڵ دەکات.

شوان عومەر

تارمایی جەنگی ئیسماعیل خەیات

بە ئامادەبوونی جەماوەرێکی زۆری هونەرمەند و هونەردۆستی شاری هەولێر رۆژی ٢٠٠٤/١٠/٥ لە هۆڵی میدیا بەڕێوەبەرایەتی هونەری شێوەکاری سەر بەوەزارەتی رۆشنبیری پێشانگایەکی شێوەکاری بەناونیشانی تارمایی جەنگ بۆ هونەرمەند ئیسماعیل خەیات کردەوە.

پێشانگاکە لە پاڵ چەند تابلۆی بچوک و گەورە تابلۆیەکی گەورەی پڕ بە هۆڵەکە نمایش کردبوو، کە پێشتریش بەناوی تارمایی جەنگی ئایندە لە سلێمانی پیشانی دابوو و نووسینێکی زۆری رۆژنامەنووسیشی لە ناوەوەو دەرەوەی کوردستان لەسەر کرابوو، وەک هونەرمەند خەیات گوتی: تەنانەت فیلمێکی دیکۆمێنتیشی لە ژاپۆن لەسەر کرابوو، بەڵام ئەوە نەبێ، کە ئەم جارە گەورەتری کردبوو بۆ ئەوەی پڕ بە پڕی هۆڵی میدیا بێت، کە تیایدا پێشانی دابوو، وا بڕیاریشە ئەم پێشانگایە بچێ بۆ دهۆک و دواتریش بۆ کەرکوک.

دوای ئەوەش لە مەراسیمێکدا تابلۆیەکە لەت دەکات و لەتێکی بە ئامادەبوونی وەزیری رۆشنبیری و رۆشنبیرانی هەولێر دەسووتێنێ و بەشەکەی دیکەشی لەڕێی وەزارەتی رۆشنبیری ئیدارەی سلێمانی بەهەمان شێوە دەسووتێنێ و لەمەشدا گەرەکیەتی سیمبولێکی دیکەی، کە نەفرەتە بۆ شەڕ بەبەردا ببڕێت، بەڵام نەک جەنگی ئازادکردنی عیراق، کە شەڕێکی زۆر زۆر پێویست بوو بۆ لەناوبردنی رژێمێکی دکتاتۆری فاشی، ئەگەر بەم شێوەیە نەبایە نە دەگۆڕا، بەڵام هونەرمەند ئیسماعیل خەیات لەگەڵ ئەمەشدا ئەو وەک هونەرمەند، وەکو مرۆڤێک دژی شەڕە و لەگەڵ ئاشتی و تەباییە. روون و ئاشکراشە، کە ئیشەکە هەمووی بەکەرستەی جیاواز و لەسەر کاغەز کراوەو پێشاندانیشی لەسەر زەوی، کە بووە مایەی رەخنە لەلایەن تەنانەت هەندێک مامۆستا و هونەرمەندی ئەکادیمیشەوە و کەچی خەیات هۆی ئەمەی بۆ ئەو واقیعە گێڕایەوە، کە بەڕاستی پاش شەڕ هەموو شتێک دەڕووخێت، دوای شەڕ مرۆڤ بەناو کەلاوەی شەڕدا دەگەڕێت، ئەوجا گوتی ئەو ئیشەی من وەک پانۆرامایەک وایە، کە بیرەوەرییەکانم لەسەر شەڕەکانی دیکە کۆدەکاتەوە، وەک ئەنفال وکیمیابارانی هەڵەبجە و هەندێ لەو شەڕانەی، کە لە کوردستان ڕوویانداوە هەتا ئاسەواری شەڕی ناوخۆشی پێوەیە، هەر بۆیە هەوڵم داوە ڕەنگەکانیش دوو سێ ڕەنگ بێت سوور و ڕەش و خۆڵەمێشی، کە: سوور ڕەنگی تەقەمەنی و ئاگر و خوێنە و، ڕەشیش دووکەڵی ئەو تەقەمەنییانە و، ئەوجا ڕەنگی خۆڵەمێشیش واتە ڕووخان و سووتانی ئەو هەموو شتانەی کە دواتر دەبێ بەخۆڵەمێش، ئەگەرچی هونەرمەند بۆ شێواز و بابەتەکانی لە واقیع دوورکەوتۆتەوە، بەڵام بە وردەکاری زۆر شتی تێدایە، کە بینەر دەتوانێ بە ئازادی بۆ ئەو شتانە بگەڕێ، کە خۆی مەبەستیەتی پێکی بەستێتەوە، یان بیرۆکەیەکی هەبێت لەسەری گرنگ ئەوەیە ئەو بینەرەی کە دێتە ژوورەوە چاوەڕوانی ئەوە دەکات تابلۆکان لەسەر دیوار هەڵواسرابێت وەک لەسەرەتادا ئاماژەمان بۆ کرد، بەڵام ئیسماعیل خەیات لەم بارەیەوە دەڵێت: من لەم پێشانگایەمدا ئەوەشم پێشانداوە، کە کۆمەڵێک تابلۆ بە پێشانگاکەشەوە لەسەر زەوی دامناوە، وەکو بڵێی هۆڵێکی پێشانگایە پاش شەڕو دیسانەوە ئەوەش چۆتە سەر زەوییەکەو بۆتە بەشێک لە بیرۆکەکە و ئەمەشم لەبەر ئەوەیە، کە هەوڵ دەدەم لە دوا پرۆژەکانم مانایەک بدەم بەهونەر، وەک وەختی خۆی بۆ ئاشتی و بۆ کوردستان پرۆژەیەکم لە (پیرەدر) کرد ئێستاش واتە ئەم بەرهەمە، کە هەر لەسەر شەڕەو دەمەوێ لەمەشدا پێشانی بدەم شەڕ ئەو هەواو کەشە بە ئێش و ئازارەت بۆ بەجێ دێڵێت وەک لەسەرەتادا ئاماژەم بۆ کرد، هەروەها سەبارەت ئەم پرۆژەیەش هاوسەرم گەزیزەو منداڵەکانیش ئیشیان تێدا کردووە ئەمەش هەر بیرۆکەیەکی تازەیە، کە چۆتە ناو بابەتەکەو بە هیوام ئەو شتانەی، کە باسم کرد و ئەو شتانەی، کە کردوومە بگاتە بینەر، گرنگی خۆی، کارتێکردنی خۆی هەبێت لەلای.

هەر بۆیە ئەم جۆرە پرۆژانە گرنگن بۆ هونەری کوردی، کە نوێخوازییەکی تێدایە لە شێوەی پێشاندانی، لەشێوەی تەکنیکی و دیارە هونەرمەند ئیسماعیل خەیات و ئەوانەی بەدواداچوونیان هەیە بۆ کارەکانی وەک خەیات دەڵێت: دەزانن پرۆژەکانم هەردەم نوێکاری تێدا هەیە لە سیستمی پێشاندانی، لە سیستمی تەکنیکی و هەرچەندە ئەم تەکنیکەش سەرچاوەکانی لە ئیشەکانی پێشتری خۆمم وەرگرتووە بەس بەشێوازێکی دیکەو بەکەرستەیەکی دیکە.

ش.ع

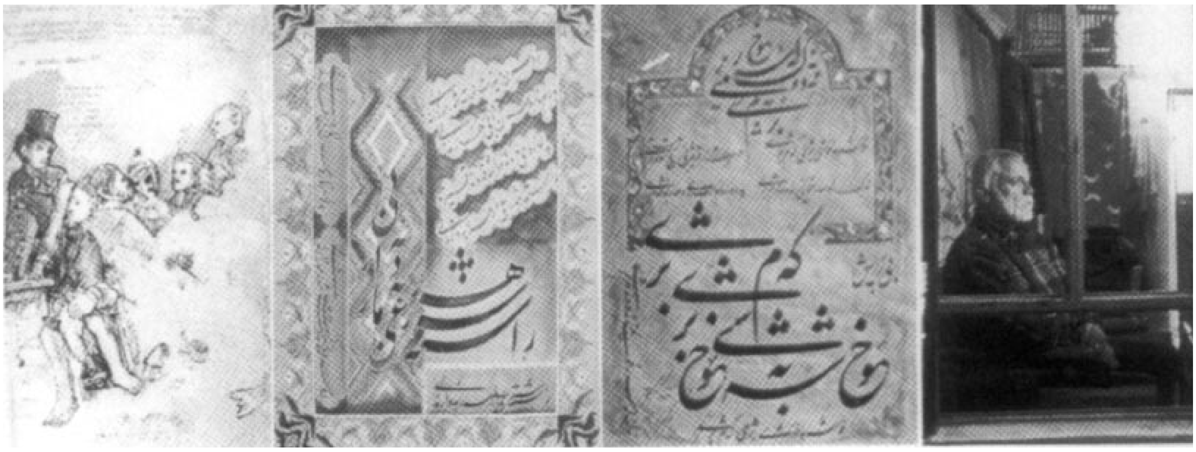

دووەمین پێشانگای تایبەتی خۆشنووسی زیاد موهەندیس

ڕۆژی (٢٠٠٤/٩/٢٥)، بەڕێوەبەرایەتی هونەری شێوەکاری، دووەمین پێشانگای تایبەتی هونەرمەند (زیاد موهەندیس)ی لە هۆڵی میدیا لەشاری هەولێر کردەوە.

زیاد حەیدەر عەبدوڵڵا ناسراو بە (زیاد موهەندیس)، یەکێکە لە خۆشنووسە دیارەکانی کورد، کە ساڵی ١٩٨٣ سەرەتای دەستپێکردنی کاری هونەرییەتی، جیا لە پێشانگا هاوبەشەکان لە ناوەوەو لە دەرەوەی کوردستان، یەکەمین پێشانگای تایبەتی لەشاری هەولێر ساڵی ١٩٩٦ کردووەتەوەو خەڵاتی یەکەم و دووەمی لەسەر ئاستی جیهان لەساڵەکانی ١٩٩٣- ١٩٩٧ جگە لە پاداشتەکان، کە ژمارەیان (٧)-ە لەشاری ئەستەنبوڵ وەرگرتووە، بۆ دووجاریش خەڵاتی کوفەی لە فێستیڤاڵی جیهانی لەشاری بەغدا وەرگرتووە. هەروەها جگە لە مۆڵەتی هونەری ژمارەیەک لە بڕوانامەو پیرۆزبایی وەرگرتووە. شایەنی باسە تابلۆکانی دووەمینی پێشانگای تایبەتی ناوبراو بە خەتی خۆشی چەندان کۆپلە شیعر و وتەی بەپێز و دروشمی نیشتمانی لەدوو توێی تابلۆکانی خستبووە ڕوو، ئەگەرچی بابەتی تابلۆکانی، کە زۆربەیان دروشم ئامێزن و ڕوون و ئاشکراشە، کە لەم زەمەنەی ئەمڕۆدا مۆدێلی نەماوەو بەسەر چووە، بەڵام کاکی موهەندیس، کە ئەم پێشانگایە دووەمین پێشانگای تایبەتییەتی، کەچی چوارساڵ لەمەوبەر ، وەک خۆی گوتی: «بیرم لەوە کردۆتەوە، کەوا پێشانگایەک بکەمەوە، چونکە بەلای منەوە پێشانگا دەبێت ئامانجی هونەرمەندی تێدابێت، یا ئایا کاتێک پێشانگا دەکاتەوە چ پەیامێک دەگەیەنێتە بینەر؟

دیارە هونەرمەندی خۆشنووس پێی وایە ئەم لەو پێشانگایەی زیاتر بایەخی بە تەکنیک داوە، نەوەک خوێندنەوە. هەروەها ویستوویەتی بە بینەر بڵێت، کەوا هونەری خۆشنووسی تەنها بۆ خوێندنەوە نییە، بەڵکو تابلۆیەکی شێوەکارییە بینەر خۆی دەتوانێت سوودی لێوەرگرێت و لە مانا هونەرییەکەی بگات.

هەر بۆیە ئەگەر تەماشای ڤۆلدەری پێشانگاکە بکەین دەبینین هونەرمەند ئەوەی نووسیویەتی لەسەر تابلۆکان لە ڤۆلدەرەکە ڕوونی کردۆتەوە. ئەمەش بەهیچ شێوەیەک لایەنە هونەرییەکەی لە دەست نادات، وەک ئێمە لە پرسیارێکدا ئاراستەی هونەرمەندمان کرد، چونکە تابلۆ لەلای هەر کەسێک خوێندنەوەی جیاوازی هەیە و بەپێی ڕۆشنبیری ئەو کەسە دەگۆڕێت.

بۆ زیاتر ڕوونکردنەوەی ئەم پرسیارەش زیاد موهەندیس پەیامی خۆی لەم پێشانگایە بە نموونە هێنایەوەو گوتی: «لەگەڵ ئەوەی ناوم لە زۆربەی تابلۆکان ناوە و بە نووسین ڕوونم کردۆتەوە پەیامی من لەم پێشانگایە شتێکی دیکەیە و دەمەوێت:

١- بە بینەر بڵێم هونەری خۆشنووسی هونەری شێوەکارییە.

٢- هەروەها بینەر بۆ پێشانگای خۆشنووسی ڕادەکێشم و لە ڕێگای ڕەنگەکانەوە کوردستان بۆ خەڵک شی دەکەمەوە. ئەمەش ئەوە دەگەیەنێت، کە هونەری خۆشنووسی لقێکی زیندووی هونەری شێوەکارییە، چونکە هەموو زانستەکانی هونەری شێوەکاری تێدا بەدی دەکرێت بەتایبەتی ڕەنگەکان، کە دەتوانرێ بەشێوازێکی زۆر جوان لەناو تابلۆی هونەری خۆشنووسی بەکار بهێنرێن، جگە لەوە لە ناوەڕۆکەوە، وەکو تابلۆی ڕەسم پەیامێکی دیکە دەگەیەنێت و ئەمانەش بناغەی هونەری شێوەکارین، بۆیە من ئێستا دەزانم چی دەکەم و هەنگاوی یەکەمم تەواو بوو ئەم پێشانگایە هەنگاوی دووەمەو سەرەتای دەستپێکردنە بەرەو ئەفراندن.

هەرچەندە ئاستی خۆشنووسی لە کوردستان لە پێشکەوتندایە، بەڵام پێویستمان بەکارێکی زۆر هەیە تا وەکو بتوانرێ شێوازێک بۆ خۆشنووسانی کوردستان پێک بهێنرێت، چونکە تاوەکو ئێستا قوتابخانەیەکمان نییە، کە گرنگی بەم هونەرە بدات، وەکو هونەر، نەوەکو نووسین، وەک هونەرمەند بۆی چوو ئەم پێشانگایەی

هونەرمەند یەکەمین هەنگاوە، ئەمەشی لەوەدا بۆ بەدیارکەوت لەبەر ئەوەی بینەر بەگشتی حەزی لەشتی نوێیە هەر بۆیە لەم پێشانگایە بینەر بە دڵخۆشی هۆڵەکەی بەجێهێشت، بەڵام وەک ئاماژەی بۆ کرد پێویستمان بەکاری زۆر هەیە بۆ ئەوەی بینەر بە بەردەوامی بهێنینە ناو هۆڵەکان.

نابێت ئەوەش لەیاد بکرێت، کە هەستیش دەکرا هونەرمەند سوودی لە هونەری کۆلاژ وەرگرتبوو، بەڵام هونەرمەند زیاد موهەندیس ئەم بۆچوونەی بە شێوەیەکی دیکە لێکدایەوە، لەبەر ئەوەی کۆلاژەکەش هەر دەستکردی خۆی بوو جیا لە هونەرمەندانی دیکە، کە چەند کارێکی دەرەوە لەگەڵ یەک کۆلاژ دەکەن، هەروەها بەڕای ئەمیش هونەری کۆلاژ سەلیقەیەکی بەرزی دەوێت و هونەرێکی گەورەیە. لەوانەیە، هونەرمەند بە چەند خولەکێک تابلۆیەک بە ئەنجام بگەیەنێت، بەڵام لەوانەشە لە ماوەی ساڵێک بیری لێکردبێتەوە. ڕەنگە هەر ئەمەش بێت وا لە هونەرمەندی ناوبراو بکات پاش کردنەوەی یەکەمین پێشانگای تایبەتی ساڵی ١٩٩٦، پێشانگای دووەمی تایبەتی ساڵی ٢٠٠٤ بکاتەوە، بێگومان، وەک خۆشی گوتی: دەیتوانی لەنێوان ئەم ماوەیەدا چەندین پێشانگا بکاتەوە، بەڵام گوتی: «ئایا دەمتوانی سەر کەوتووبم؟ هەر بۆیە من ئەوەندە ساڵە بیرم کردەوە تاوەکو ئەم پێشانگایە هاتەدی» هەر ئەمەشە وای لێدەکات بڵێت: خوا دەزانێ دوای چەند ساڵی دیکە پێشانگا دەکاتەوە، هەروەکو پێشتریش باسی کرد، کە دەبێت هونەرمەند پەیامی هەبێت.

نمایشی
لەخوا بپاڕێرەوە دڵت بکا بە بەرد

ڕۆژانی (٥ بۆ ٧/ ١٠/ ٢٠٠٤) لە هۆڵی ڕۆشنبیری سلێمانی، شانۆیی (لە خوا بپاڕێرەوە دڵت بکا بە بەرد) نمایش کرا ئەم نمایشە لە دەقی (بەدحاڵی بوون)ی نووسەری فەڕەنسی (ئەلبێر کامۆ) وەرگێراوەو (حەمەکەریم عارف) کردوویەتی بەکوردی و کۆمەڵە شانۆکارێکی لاو کە هەموویان دەرچووی بەشی شانۆن نمایشیان کرد و گرووپەکەش بریتی بوون لە (کامەران سوبحان و گۆران عەلی کەریم: دەرهێنەر،سەفین ئەنوەر شوکری، ڕۆشنا جەمال، ڕۆزا ئومێد، شادان عەلی، ئەکتەر.

دەقی ئەم شانۆگەرییە ڕەنگە پێویستی بە باسکردن و گێڕانەوە نەبێت چونکە ئەم دەقە دیارترین دەقی کامۆیەو تا هەنووکە خوێندنەوەی زۆری بۆ کراوەو قووڵترین فەلسەفەی بوونگەرایی و عەدەمیەتی کامۆی تێدا تەرح کراوە، بەتایبەتی کێشە وجودیەکانی مرۆڤی هاوچەرخ، هەر لەسەرەتای ئیشکردنی ئەم گرووپەوە هەوڵی ئەوەیان داوە بە فۆرمێک کاری هونەر بکەن کە جیاوازبێت لەو کارکردنەباوەی کە شانۆکاران ئیشی لەسەردەکەن، ئەم قسەیە بەو قسانەدێت کە هەردوو دەرهێنەر و ئەکتەرەکان پێش نمایشەکە لەسەر کارکردنی هونەریی خۆیان لێی دوان، بەتایبەتیتریش ئەو دوومانفێستەی کە وەک پێشینەیەک لە ئەدەب و هونەری کوردستانی نوێدا بڵاویان کردەوە، بەدەر لەمەش ئەم نمایشە کۆمەڵێک گۆڕانی هونەریانەی جوانی تێدابوو بەتایبەتی لە ئیقاعی نمایشەکە و ئسلوبی نواندن و تەکنیکی دەرهێنان، نواندنیش زیاتر لای سەفین ئەنوەر شوکری کە دوای ونبوونی چەندین ساڵەی، ئێستا بەفۆرمێکی نوێ و تەکنیکێکی جیاوازترەوە دەرکەوتەوە، ئەمەش وای کردبوو وەک مەلیکی نمایش ببینرێت، هەرچەند هەندێ هەوڵدرابوو لەلایەن هەردوو دەرهێنەرەوە کە بالانسی نمایش ڕابگیرێت بەڵام تا ڕادەیەک ئەم جیاوازیە لە نواندندا دەبینرا.

لایەنێکی تری ئەم دەقە ڕیتمی گشتی نمایشە، یان ئەو چیرۆکەیە کە شانۆیەکەی لەسەر بونیاد نراوە کەشێکی زۆر مەرگدۆستیانەیەو سەرجەمی شانۆیەکەش مردن باڵی بەسەردا کێشاوە، بۆیە ئەم مەرگە لەسەرجەم کارەکەدا ڕەنگی دابوویەوەو بەردەوام لەو نمایشەدا ئەکتەرەکان دەیانویست گوزارشت لەمەرگ بکەن و دواجار تووشی بێئومێدی نا دڵنیایی دەبوون، ئەو نادڵنیایی و قەلەقەش سەرتاپای شانۆکەی گرتبوو.

ئەم هەستەش نەک لای ئەمان، بەڵکو سەرجەم شانۆییەکانی کامۆ ئەم شێوازەیان هەیە، ئەمە جگە لەوەی

دەقەکانی کامۆ ڕیتمێکی تێدایە کە گوزارشت لەماهیەتی مرۆڤ دەکات، کە لەم شانۆیە ڕەگەزی مرۆڤ چەقی هەموو شتەکانە و دواتر هەمووشتێ بۆ لای مرۆڤ دەگەڕێتەوە، ڕەنگە لێکنەگەیشتنی مرۆڤ لە هاوەڵەکەی بەرامبەری گەورەترین ئیشکردنی نووسەر بێت، ئەم دوودەرهێنەرەش زۆرکاریان لەسەر ئەم مەفهومە کردبوو وەک لە نمایشەکەدا بینیمان ئەکتەرەکان بەردەوام لەومانایە دەگەڕان بۆچی ناتوانن زمانی هاوەڵەکەیان بدۆزنەوە و گفتوگۆ بکەن، بەڵام لە ئەنجامدا لە نائومێدی و ڕەشبینیەوە سەریان دەرهێناو هەموویان بەرەو مەرگ چوون..

لای کامۆ هێندەی فەلسەفەی زمانەوانی زاڵە هێندەی زمان کار لە ئیستاتیکای چیرۆک وتەکنیک دەکات هێندە بیرۆکە یان کارەکتەر یان ڕەگەزەکانی تر زاڵ نین ئەمانیش زۆرکاریان لەسەر ئیشکردنێکی زمانەوانی و فەلسەفیانە کردبوو کە زاڵترین ڕەگەز تێیدا وشە بوو نەک وێنە کە ئەمەش دیارترین ڕەگەزی کارکردنی کامۆیە لەناو دەقەکانیدا، بەڵام هەندێ حاڵەت هەبوو بەهۆی ڕووناکی و جەستەی ئەکتەرەوە هەوڵی کوتلەی هونەری درابوو بەڵام ئەمەش لە هەندێ حاڵەتدا فەلسەفەی دەقەکەی بەرەو ئاراستەیەکی تر ئەبرد، هەرچەندە ئەم گرووپە خۆیان لە مانفێستەکەیاندا ئەوەیان خستووەتە ڕوو کەکارکردنی ئەوان لەم کارە هونەریەدا کارکردنە بە ئاراستەیەک کە لەوەو پێش کاری لەسەر نەکراوە ئەویش تێکشکاندنی مانای (ئەکتەر، دەرهێنەر) بەڵکو لەم کارەدا دەرهێنەر تەنها وەزیفەی کارکردنە بۆ ڕێکخستنی سەرجەم ڕەگەزە هونەریەکان و تەنها چاودێری هونەریانەی ئەکتەر دەکەن و ئەکتەر خۆی سەربەستە لە کارکردن و خۆی هەوڵی ئەزموون دەدات لەسەر شانۆ و تا ئەوساتەی چاودێری (دەرهێنەر) دەبێتە ڕێکخەری کارەکانی ئەو، ئەمەش ئازادیەکی ڕەها بەجووڵەو دەنگی ئەکتەر دەبەخشێت بۆ داهێنان، دواتریش ئەکتەر بەدوور دەبێت لەهەموو جۆرە کارێکی ساختە و تەسەنوعێک..

دیارە ئەم کارکردنە بۆ گرووپێک کە هەموویان لەبوارەکەی خۆیان ئەکادیمی بن شتێکی پڕ بایەخەو دەکرێت لە داهاتووشدا هەوڵەکانیان بەرفراوانترکەن، جوانی ئەم هەوڵە لەوەدایە کە ئەمانە شانبەشانی لایەنی پراکتیکی گرنگی بەلایەنی (تیۆری)ش ئەدەن کە ئەمە خزمەتێکی باش بەم ڕەوتەی شانۆ دەکات، کە لەمڕۆدا حاڵەتی ڕەخنەو نووسین لەسەر شانۆ لەبارێکی زۆر نادروستدایە و دەکرێت ڕەخنەی زانستی و ئەکادیمی تەکانێک بەم لایەنە بدات، ئەوەی مایەی خۆشحاڵی بوو لەماوەی ئەو سێ ڕۆژە لە نمایش هۆڵەکە جمەی دەهات لە بینەران کە ئەمە یەکێکە لەو حاڵەتە دڵخۆشکەرانەی کە ماوەیەکە هۆڵەکانی شانۆ چۆڵیەکی زۆریان پێوە دیارە و بەهیواین ئەمە ببێتە دەروازەیەک بۆ ئاشتبوونەوەی شانۆ و بینەران.

هەرێم عەلی
(سلێمانی)

هەفتەیەکی هونەری بۆ هونەرمەندانی (چین و فەڕەنسا) لە سلێمانی

لە هەوڵێکی نوێدا بە ئاراستەی خزمەتکردن بە ڕەوتی شێوەکاری کوردی بۆ ماوەی هەفتەیەک لە ڕۆژی ٢٠٠٤/٩/١١ ڕێکخراوی باڵندەباران هەفتەیەکی ڕۆشنبیری و هونەری لە سلێمانی گێڕا کە لە هەرسێ بەشی [خۆشنووسی- فۆتۆگراف- شێوەکاری] لەخۆ گرتبوو. بەرنامەی کارەکانیشی لە چەند شوێنێکی سلێمانی بەڕێوەبرد لەوانە:

* گەلەری ئارام عەلی.
* گەلەری مۆزەخانە.
گەلەری زاموا.
* هۆڵی ئەمنەسوورەکە.

لەم هەفتەیەدا سلێمانی وەک ڕێوڕەسمێکی هونەری گەورە وابوو کە تێکڕای هونەرمەندان و ڕۆشنبیران بەشێوەیەکی بەرفراوان بەشداری چالاکیەکانیان دەکرد، کە ئەمە خۆی لەخۆیدا گوڕوتینێکی گەورەی بەم هەفتە هونەرییە بەخشیبوو، ئەمە جگە لەو دیالۆگ و گفتوگۆ بەرفراوانەی لەدوای هەر چالاکیەک لەلایەن ئامادەبووانەوە ساز دەکرا.

هونەرمەندە بەشداربووەکانی ئەم هەفتە هونەرییە پێکهاتبوون لە ژنە شێوەکاری فەڕەنسی (ئیدیت هێزی) سەرۆکی ڕێکخراوی باڵندەباران و فۆتۆگراف و ڕۆژنامەنووس (ئۆلیڤەتۆگۆن) ڕێبوار سەعید بەپڕۆژەی

باڵندەباران لینگ فیی فۆتۆگراف.
لینگ فێ فۆتۆگرافەرێکی زۆر دیاری (چین)ە حیکایەتی ڕۆژە سەیرو سەمەرەکانی (چین)مان بە فۆتۆ بۆ دەگێڕێتەوە بە شێوازێک منی بینەر هەست بکەم (چین) بە هەموو حیکایەتەکانیەوە بەشێکە لەمن، یان (چین) پڕە لە وێنەو شتی سەیر، شتانێک کە ڕەنگ بێ بەس لەوێ هەبێت..
فۆتۆکانی هێندە سەرنج ڕاکێشن ناکرێت لەبەردەم هەر تابلۆیەکدا هەڵوێستە نەکەیت و بیر لەو ژیانە پڕ لە لوغزەی ئەوێندەر نەکەیتەوە.
لینگ فێ لە ساڵی ١٩٥٣ لە پەکین لە دایک بووە لە ساڵی ١٩٨٥ دبلۆمی هونەری فۆتۆگرافی لە دانیشگای پەکین وەردەگرێ و پاشان دەبێتە مامۆستای فۆتۆگراف.
ئیدیت هێنری لە ساڵی ١٩٥٧ لە فەڕەنسا لە دایک بووە، ساڵی ١٩٨٤ کۆلیژی هونەرەجوانەکان تەواو دەکات، لەوساڵەوە بە بەردەوام لە وڵاتانی بەلجیکا و پۆلۆنیا و بەریتانیا و چین پێشانگەی کردۆتەوە.
سەبارەت بەم پڕۆژە و هەفتە هونەرییەی کە لەژێر ناوی [پردێ لەنێوان ئێمەو کوردستان]دابوو، ئەوان دەڵێن: پڕۆژەی ڕێکخراوی باڵندەباران کە پێکهاتووە لە هەفتەیەکی هونەری لەشاری سلێمانی و هەولێر بۆ بەستنەوەی پردێک لەنێوان کوردوستان و دەرەوەدا، ڕێکخراوی باڵندەباران ڕێکخراوێکی فەڕەنسی کوردییە و لەساڵی ١٩٩٤ لەشاری لیل لە فەڕەنسا دامەزراوە، دامەزرێنەری ئەم ڕێکخراوە سێ هونەرمەند (ڕێبوار سەعیدی کورد و ئیدیت هێنری فەڕەنسی و کارینا واشکۆی پۆلۆنی بوون ناوی باڵندەباران ئاماژەیە بۆ کیمیا بارانی دێی سەرگەلۆو و شەهیدبوونی باڵندەکان بوون بە ئاسمانەوە.
ئامانجی ئەم ڕێکخراوەش گۆڕینەوەی ئەزموونی هونەری و کولتووری نێوان میللەتانە و تا هەنووکە چەندین پێشانگە و پڕۆژەی هاوبەشی هونەری و کولتووری ئەنجام داوە لە ئەورووپا و چین...
گرنگترین بەشیشی جگە لە فۆتوگرافەکان ئەو پێشانگە [خۆشنووسیە]بوو کە زیاتر بایەخی خەت بەگشتی و هونەری کولتووری خۆرهەڵاتی بەتایبەتی خرابووە ڕوو لە ئەهمیەت و جوانکاریدا زیاتر پڕ لە شەوق و جوانی بوو.

کاروان سەعید
(سلێمانی)

گرووپی (ئەفکار)
پێشانگایەک لە سلێمانی

ڕۆژانی ١-١٠ بۆ ١٠-١٠-٢٠٠٤ لە شاری سلێمانی بەهاوکاری وەزارەتی مافی مرۆڤی عیراق یەکەمین فستیڤاڵی پێکەوە ژیانی ئاشتیانە ڕێک خرا، لەم فستیڤاڵەدا چەندین چالاکی هونەری و ڕۆشنبیری و کولتووری ساز کرا، لەوانە چالاکی مۆزیکی و هەڵپەڕکێی میللی و فۆتۆگراف و گفتوگۆی ڕۆشنبیری و سیاسی تاد...

لەناو ئەم فستیڤاڵەدا بە ئامادەبوونی (٢٩) شێوەکاری گرووپی ئەفکار پێشانگایەکی هاوبەش لەگەلەری مۆزەخانە کرایەوە، لەم پێشانگایەدا ئەم (٢٩) هونەرمەندە بە جیاوازی بەرهەم و بابەت و تەکنیکی هونەرییەوە کۆمەڵێک بەرهەمیان نمایش کرد، ئەگەرچی خاڵی هاوبەش لەنێوان ئەم (٢٩) هونەرمەندەدا بۆ ئیشکردن تەنها ژیان و گفتوگۆی نێوان مرۆڤ بوو، لە هەمان کاتدا هەریەکەیان بە ئسلوب و مادەی جیاواز کاریان کردبوو، کە زۆربەیان هەوڵیان دابوو تابلۆکانیان گوزارشت بێت لەو پێکەوە ژیانەی لە عێراقی ئایندەدا میللەتەکان خەونی پێوە دەبینن.
وەک خۆشیان لە دەلیلی پێشانگاکەدا باس لەوە دەکەن کە ڕەنگەکانیان گوزارشتە لە خۆشی و گەشبینی و هیوا بەداهاتوو.
یەکێک لەو (٢٩) هونەرمەندە کە لە پێشانگاکەدا بەشداربوو سەبارەت بەم کارە هاوبەشەیان دەڵێت: (بەرهەمەکانمان لە گرووپی ئەفکار بریتییە لە تابلۆ و سیرامیک و پەیکەر، کە هەموویان هەوڵێکن بۆ دۆزینەوەی پردێک لەنێوان بەغداد و کوردستاندا بەهیوایین ئەو پردە سەرەتاکەی هونەر و خۆشەویستی و ڕۆشنبیری بێت.
مەبەستیشمان لەم پێشانگایە ئاشناکردنی هونەرمەندان و بینەرانی کوردە بە تەکنیک و ئیشکردنێک کە ئێمە لەم گرووپەدا پەیڕەوی دەکەین، بە ئومێدین ئەم هەوڵە سەرەتایەک بێت بۆ پڕۆژەی گەورەتر و فراوانتر.

سامان حوسێن
(سلێمانی)

سیرامیکە ساردەکانی خاتوو حەنان ساڵح محەمەد

حەنان ساڵح محەمەد یەکێکە لە خاتوونە دیارەکانی بواری سیرامیکی سارد و لەساڵی ١٩٨٥-ەوە تا ئێستا لە زۆربەی بوارە هونەرییەکان کاردەکات و لەساڵی ١٩٩٦-ەوە کاری سیرامیکی سارد و گەرم دەکات و لە ساڵی (٢٠٠٣)-وە لە بواری کریستاڵ و شووشەش کاردەکات. هەروەها مامۆستای پەروەردەی پیشەییە لە قوتابخانە دواناوەندییەکانی هەولێر و ئێستاش مامۆستای هونەری سیرامیکە لە قوتابخانەی دواناوەندی چناری کچان لە هەولێر. شیاوی ئاماژە بۆکردنە خاتوو حەنان لەساڵی ١٩٩٠ لە بەغدا بەشداری لە پێشانگایەکی نێودەوڵەتی کردووەو لەساڵی (١٩٩٢)-ەوە بەردەوام بەشداری سەرجەم چالاکی قوتابخانە پیشەییەکانی هەولێری کردووە. بەم دواییەش لە ٢٠٠٤/١٠/١٠ پێشانگایەکی تایبەتی بە سیرامیکی ساردی لە هەولێری پایتەخت کردەوە، کە لەلایەن بەڕێوەبەرایەتی ڕۆشنبیری و هونەری پارێزگای هەولێر لە گەلەری کوردستان بۆی سازکرابوو، کە پتر لە (١٣٠) پارچە سیرامیکی ساردی لە جۆرەکانی گوڵ و، (٤٠) تابلۆی شووشە و، (٥٥) پارچە کریستاڵ و، (١٠) سەبەتەی گوڵ و، (١٢) سەبەتەی میوەی تێدا نمایش کردبوو و سەبارەت بە سیرامیکی سارد بە گشتی و پێکهاتەکانی ئەم هونەرە پاک و بێگەردە خاتوو حەنان دەڵێت: «پێکهاتەکانی سیرامیکی سارد بریتییە لە ئارد و نیشاستەو غەرەو بە تێکەڵکردنی ئەمانە هەویرێک

دروست دەبێت و بەپێی پێویستیش هەڵس و کەوتی لەگەڵ دەکەم؛ واتە ئەگەر ویستم ڕەنگی لەگەڵ تێکەڵ دەکەم و، ئەگەر پێویستیشی نەکرد دواتر پاش تەواوبوونی تابلۆکە، یان بەرهەمەکە ڕەنگی دەکەم» هەروەها بۆ دروستکردنی گوڵێکیش دوو ڕۆژی پێویستە، چونکە وەک خۆی تیشکی خستە سەر، گوڵ وشکبوونەوەی دەوێت، واتە ڕۆژێک بەس گەڵاکان دروست دەکات و ڕۆژێکیش پێکەوەی دەنووسێنێت و ئەمەش وای لێکردووە دووساڵ و نیو خەریک بێت بۆ دروستکردنی ئەو (١٣٠) تابلۆیە و لەتەک ئەمەشدا ئیشی قوتابخانەشی ئەنجام داوە و ئاشکراشە، کە بەشداری لە هەموو پێشانگاکانی قوتابخانەکان کردووە لەسەر ئاستی هەولێر.

نابێ ئەوەشمان لەیاد بچێت، کە ماوەی سێ مانگیشی پێ چووە هەتا جۆرە تەنسیقێکی لە نێوانیاندا دروست کردووە.

ئەگەرچی لە زۆربەی تابلۆکانیشدا جۆرە گەشبینییەک و دواڕۆژێکی گەش بۆ میللەت و وڵاتەکەمان دەنەخشێنێت، یان بەدی دەکرێت بەتایبەتی لە تابلۆی مۆم و گوڵە ڕەنگاوڕەنگەکاندا و ڕەنگە لەتەک ئەم لایەنە لەبارەش کاروئیشە شووشەیی و کریستاڵییەکانیش لایەنی دیکەی لەباری ئەم پێشانگا تایبەتییەی خاتوو حەنان بێت، کە (٣٥) پارچە شووشەکەیە لە هەردوو ڕوویدا بەدیار دەکەویت و کریستاڵەکانیش وەک ناوبراو پێی وایە و وا دەزانێت کەس نەیکردووە و تازەیە.

ئەگەرچیش دوو سێ پارچە سیرامیکی گەرمیش لەشێوەی گۆزە و مەرکان لە پێشانگاکە بەرچاو دەکەوێت و بەلایەنێکی دیکەی لەباری پێشانگاکە دەژمێردرێت لەگەڵ ئەمەشدا بینەران پێیان وابوو ئامادە نەبوونی سیرامیکی گەرم لەناو پێشانگاکەدا جۆرە کەموکورییەکی بە پێشانگاکە بەخشیبوو و خاتوو حەنان ئەمەشی بۆ قورس و گرانی و نەبوونی پێداویستی هونەری سیرامیکی گەرم وەک فرنی و قوڕ و کەرەستەی تایبەت بەم هونەرەی گێڕایەوە. هەروەها پاک و خاوێنی سیرامیکی ساردیش هۆیەکی دیکەیە بۆ بایەخدانی زیاتری بەم جۆرە سیرامیکە و لەبەر ئەوەی هەر کاتێک ئیشی پێی نەما دەتوانێت هەڵیبگرێت و دواتر ئیشی لەسەر بکاتەوە.

لەگەڵ ئەمەشدا هەرکەس و بینەرێک ئەو پێشانگای سیرامیکە ساردەی بینیبێت وێڕای هەستکردن بە ژیانەوە و گەرم و گوڕییەکی لە ڕادەبەدەری ئەم هونەرە ساردە، لەوەش حاڵی دەبێت، ئەگەر هونەرمەندێکی وەک خاتوو حەنان بەشێلانی ئەو هەویرە ساردە توانیویەتی ئەم گەرم و گوڕییە بەدڵ و دەروونی بینەرانی سیرامیکی سارد ببەخشێت ئەوکاتە لەوە حاڵی دەبێت، کە هەرێمی کوردستان لەچ ڕۆژێکی گەشدا دەژێت و چ پاشەڕۆژێکی ڕووناکیش چاوەڕوانی دەکات.

شوان سەرابی

شیرین غەفوور.. پێشانگایەک لەگەلەری زاموا

ڕۆژی ١٥- ٩-٢٠٠٤ لە گەلەری زاموا سێیەمین پێشانگای تایبەتی خاتوو شیرین غەفوور کرایەوە، لەم پێشانگایەدا خاتوو شیرین بە فۆرمێکی تایبەتمەندییانە کاری کردبوو، بەشێوازێک کە سەرجەم تابلۆکان یەکەیەکی تەبا هەبوو لەنێوانیاندا کە ئەو یەکەیە لەناوخۆیدا چیرۆکێکی دەگێڕایەوە چیرۆکەکەش گوزارشت بوو لە دیدێکی کوردانە، کە ئەو دیدەش لە ئەنجامی کەڵەکەبوونی ئەزموونێکی بەرفراوان لای هونەرمەند دێتە بەرهەم، کە لەوەوپێش بنەمایەکی ئەکادیمییانەی هەبووە کە ڕەنگە سەرەتاکەی بۆ ئەزموونی پێنج ساڵی لە پەیمانگای هونەرە جوانەکان بگەڕێتەوە.

ڕەنگە ئیشکردنی شیرین غەفوور تاکە ئەزموون نەبێت لەناو نەریتە باو و کولتوورییەکانی میللەتی کورددا کە پێشتر چەندین هونەرمەندی تر بە هەمان تەکنیک، بەڵام بە فۆرم و فیگەری جیاواز کاریان کردووە پێ دەچێ ناونانی سەرجەم تابلۆکانی خاتوو شیرین بۆخۆی سەرەتایەکی باش بێت بۆ قسەکردنی ئێمە لەسەر شێوازی کارکردنی کە تابلۆکانیش سەرجەمیان مێژوویەکی کوردەواریانەیان هەیە، وەکو (ساوەر، بێشکە، خۆشەویستی، نان کردن، بان گردێن، گۆزە، غارغارێن، مەم و زین، بەهار) ئەمانە هەمووی ناوی تابلۆکانی هونەرمەند بوون، کە هەریەکێک لەم ناوانە پێشینەیەکی مێژینەی لە داب و نەریتی کوردیدا هەیەو هونەرمەندیش بۆ هەریەکەیان چیرۆکێکی لەڕێی تابلۆوە خوڵقاندووە، بەتایبەتی شکڵ و ڕوخساری فیگەرەکانی زۆر تایبەتمەندێتی کوردیان پێوە دیارە کە ئەمە یەکێکە لە دیارترین سیماکانی کارکردنی هونەرمەند، ئەمە جگە لە بەکارهێنانی پانتاییەکی بەرفراوان لە ڕەنگ و دارِشتنی شوێن و کەرەستە هونەرییەکانی ناو تابلۆکە کە سەرجەمیان ئەو کەرەستانە بوون کە لە کولتووری میللیدا قورساییەکی گەورەیان هەیە.

ماوەتەوە بڵێین هونەرمەند شیرین غەفوور ساڵی ١٩٧٤ لە سلێمانی لەدایک بووە، ساڵی ١٩٩٤ پەیمانگای هونەرەجوانەکانی سلێمانی تەواوکردووە.

لە (١٠) پێشانگای هاوبەشدا بەشداری کردووەو، ئەمەش سێیەمین پێشانگای تایبەتی هونەرمەندە لە پاش دەرچوونی لە پەیمانگا.

هەردی عەلی
(سلێمانی)

گەمەی ڕێوی بەرهەمێکی نوێی تیپی هونەری منداڵانی سلێمانی

تیپی هونەری منداڵانی سلێمانی یەکێکە لەوتیپە چالاکانەی ماوەی دە ساڵە بەبێ دابڕان، بەرهەمی هونەری لە هەموو بوارەکاندا پێشکەش بە منداڵان دەکات، وەک بواری (گۆرانی و مۆسیقا، شانۆگەری، وێنەکێشان) و لە زۆربەی بەرهەمەکانیشیان لایەنی پەروەردەیی دیارترین ڕەگەزە، هەر بۆ ئەمە پێویستە منداڵانی کورد زیاتر سەیری بەرهەمەکانی ئەم تیپە بکەن و سوودیان لێوەربگرن..

وەک بەرهەمێ بۆ ساڵی نوێی خوێندن، دوای پێشکەشکردن، چەند گۆرانییەکی منداڵان بۆ تەلەڤزیۆن و شانۆگەرییەکی جوان و قەشەنگیشیان نمایش کرد، بەناوی (گەمەی ڕێوی) ئەم شانۆییە لە نووسین و دەرهێنانی (مۆفەق لەهۆنی)بوو، هونەرمەندان (بەرزان ئەحمەد و نەسرین فەتاح) کاری دیکۆریان بۆ بەئەنجام گەیاندبوو..

گەمەی ڕێوی لە ڕۆژانی ١٢- ٢٠٠٤/٩/١٧ لەهۆڵی

شانۆی پەیمانگەی هونەرەجوانەکانی سلێمانی پێشکەش کراو هەموو ڕۆژەکان هۆڵەکە جمەی دەهات لە منداڵان وزۆرجاریش منداڵان لەگەڵ ڕووداوی نمایشەکە تێکەڵاودەبوون و دەبوونە بەشێک لە نمایشەکە، لەناوی شانۆییەکەوە، نووسەر دەیەوێت ئەو ترسە لە منداڵان دووربخاتەوە کە گیانداران هۆکارێکن بۆ ترسی مرۆڤ بەڵکو ئەوڕۆحی خۆشەویستی نێوان مرۆڤ و گیانداران بەهێزتر دەکات، پێم وایە ئەمە سەرەتایترین کاری هونەر و شانۆی منداڵانە، ئەمە جگە لەو فەنتازیایەی دەرهێنەر لە نمایشەکەدا خولقاندبووی بۆ ئەوەی زیاتر منداڵان چێژ لەشانۆیەکە وەرگرن..

کاری دیکۆر لەبەرهەمی منداڵاندا ڕەگەزێکی زۆر گرنگە هەر بۆیە دەرهێنەر ئەم کارەی بەدوو هونەرمەندی شێوەکاری سپاردبوو ئەوانیش زۆر سەرنجڕاکێشانە دیکۆرەکەیان نەخشاندبوو، بۆیە دەڵێین گەر ئەم نمایشە ئەو دیکۆرە سەرنجڕاکێشەیەی نەبوایە ئەوە هەرگیز ئەمەندە منداڵان تامەزرۆی بینینی نەدەبوون، دیارە ئەمەش بەدەرەجەی یەکەم بۆ جوهدی دەرهێنەر دەگەڕێتەوە کە ماوەیەکی زۆرە خۆی بۆ کاری منداڵان تەرخانکردووەو بریا دەرفەت دەبوو وەک ئەکادیمیەک لەو بوارەدا زیاتر سەرقاڵ بوایە..

بەلای منداڵانی هۆڵەکەشەوە ئەم دیاریەی تیپی هونەری منداڵان جوانترین دیاریە بۆسەری ساڵی نوێی خوێندن، بڕیارە ئەم نمایشەش بۆ منداڵانی هەولێر و چەند شارێکی تری کوردستانیش پێشکەش بکرێت.

ئەردەڵان سالح
(سلێمانی)

شانۆگەری شازادەی گوێدرێژ

ڕۆژانی (٢٤-٢٥/٨/٢٠٠٤) کاتژمێر ٦ی ئێوارە بەشی شانۆی مەڵبەندی منداڵانی خەبات، بە ئامادەیی ژمارەیەکی بەرچاو لە بینەران شانۆگەری «شازادەی گوێدرێژ»ی لە هۆڵی سلێمانی نمایش کرد، دەقی شانۆگەریەکە ئەفسانەیەکی ئیسپانییە و «فارووق هۆمەر» وەریگێڕاوەتە سەر زمانی کوردی و دەرهێنانیش «سەروەر محەمەد ئەمین» پێی هەستاوە، ئەم شانۆگەرییە پاش هەوڵ و کۆششێکی زۆر لە مەشق و پرۆڤە لەلایەن دەرهێنەر و دەستەیەک لە منداڵانی گەڕەکە هەژار نشینەکانی سلێمانی کە ژمارەیان (٢٣) منداڵ دەبوو، هاتە بەرهەم.

شانۆگەرییەکە لەسەر زاری «لەنیا عەبدوڵلا»ی دایکەوە کە چیرۆک بێژە دیمەنەکانی دەردەکەوێت، چیرۆک بێژی دایک دەیەوێت بەم چیرۆکە منداڵەکەی بخاتە خەو.

ناوەڕۆکی چیرۆکە ئەفسانەییەکە دەڵێت: پاشایەک منداڵی نەدەبوو، ئەمەش لای ئەو بوو بووە گرێ و خولیاو خوودانە منداڵان و فەرامۆشکردنی کاروباری کۆشک و مەملەکەت، تا ئەو ئەندازەی کە ئەم باسە هەموو وڵاتی گرتبۆوە، پاشا دڵتەنگ بوو لەوەی کە منداڵێکی نییە جێگەی بگرێتەوەو لە پاش خۆی مەملەکەتەکەی بپارێزێت، تا ئەوەی چەند فریشتەیەک دێنە خەوی و سێوێکی ئەفسووناوی پێ دەدەن و منداڵی دەبێت، ئیدی پاشا سوپاسی فریشتەکان دەکات و ئەوانیش هەریەکەیان لەلایەن خۆیانەوە دیارییەک پێشکەش شازادە دەکەن، فریشتەی یەکەم جوانی پێدەبەخشێت و فریشتەی دووەم زیرەکی، بەڵام فریشتەی سێیەم پێی وایە کە ئەگەر بێت و شازادە جوانترین و زیرەکترین منداڵ بێت ئەوە لەخۆی بایی دەبێت، بۆیە ئەو بڕیار دەدات کە دوو گوێی درێژ ببەخشێتە شازادە، هەرچەندە پاشا تکای پاشگەزبوونەوەی ئەم بڕیارە لە فریشتەکە و فریشتەکانی دیکەش دەکات، بەڵام داد نادات، ئیدی لێرەوە ستەمی شا، بۆ سەر شازادەی منداڵ و بێگەر و درێژ دەبێتەوە، بۆ ئەوەی کەسێک نەزانێت کە شازادە خاوەنی دوو گوێی درێژەو پلەوپایەی شا لەکەدار نەبێت، ناهێڵێت تێکەڵی منداڵان ببێت و سروشتی منداڵانەی خۆی بنوێنێت، تەنانەت ئەم ڕازە (ڕازی گوێدرێژی شازادە» هێندە پەردەپۆش دەکرێت کە پاسەوانەکانی کۆشکیش نایزانن.

شازادە لەشای باوکی دەخوازێت کە مامۆستایەکی بۆ بگرێت، بەڵام باوک ترسی لە ئاشکرابوونی ڕازەکە هەیە، ئیدی شاژن پێشنیاری ئەوە دەکات کە مامۆستای بۆ بگرێت، بەڵام بەڵێن لە مامۆستاکە وەربگرێت کە ڕازی گوێدرێژی شازادە نەدرکێنێت، وەگەرنا ئەوا ڕووبەڕووی سزای سەخت و توندی شا دەبێتەوە.

بەڵێندانی مامۆستا، لەسەر دڵ و دەروونی قورس دەبێت و دەبێتە گرێیەک لە هەناویدا، دواجار خێزانی پێشنیاری ئەوەی بۆ دەکات کە بچێتە دەرەوەی شارو ڕازەکە بە ڕووی قامیشەکاندا بدرکێنێت، بەمەش نەکەس لە ڕازەکە دەزانێت و ئەویش بۆخۆی لەوگرێ دەروونییە ڕزگاری دەبێت، بەڵام قامیشەکان کە دەکرێنە شمشاڵ و دەست خەڵک و منداڵان دەکەون، ڕازەکە دەدرکێت، ئەمەش دەبێتە هۆی ئەوەی کە مامۆستا ڕووبەڕووی سزا ببێتەوە، چونکە ناپاکی لەبەرامبەر بەڵێنەکەدا نواندووە کە بە پاشای دابوو، بەڵام شازادەی ژیر داکۆکی و پارێزگاری لە مامۆستاکەی دەکات و لە سزای شای باوکی دەیپارێزێت، بەمەش دواجار کە فریشتەکان دەبینن شازادە مرۆڤێکی خاکییەو هیچ لە خۆبایی نەبووە دوو گوێیە درێژەکەی لێ دەسەننەوە.

ئەم چیرۆکە چیرۆکێکی پەروەردەییەو چەندین نموونەی جوان دەبەخشێتە منداڵان و باس لە خاکیبوونی شازادە و ستەمی شای باوک دەکات کە ناسروشتی بوونی منداڵەکەی بەعەیب و عارێک دەزانێت لەسەر پلەوپایەی شایانەی، ئیدی سروشتی پاکی منداڵانەی شازادە دەکاتە قوربانی حەزی نەفسییەکانی خۆی و لە دنیای منداڵانی دادەبڕێت.

ئا: جەمال هەڵەبجەیی

هونەرمەندی فۆتۆگرافی محەمەد نەبی لە یەکەم پێشانگەی تایبەتیدا

بەڕێوەبەرایەتی ڕۆشنبیری و هونەری پارێزگای هەولێر یەکەمین پێشانگەی فۆتۆگرافی تایبەتی بۆ هونەرمەندی لاو محەمەد نەبی لەژێر ناونیشانی «کورتە دواندنێکی سروشت» لە ڕۆژانی (٢-٣/١٠/٢٠٠٤) لە گەلەری میدیا لە هەولێر کردەوە. هونەرمەند لەم پێشانگەیەیدا زیاتر لە (٤٠) گرتەی فۆتۆگرافی جۆراوجۆری سروشتی ڕەنگینی کوردستان، بە چەندین گۆشە نیگاو لە کەژی جیاجیادا خستبووە ڕوو، کە بەنێو پێشانگەکەدا ڕەت بووم، هەستم بەوە دەکرد نزیکبوونەوەیەکی زۆر لە جیهانی براکەی بەکر نەبی هەیە، پاشان دەرکەوت ئەمە وەنەبێ کاریگەری ئەو بەسەر ئەمەوە هەبێ، بەڵکو وا ڕێکەوتووە بەیەکەوە گەشتیان بۆ زۆربەی شوێنەکان کردووە و بەیەکەوە فلتەریان بەکارهێناوە وەک تەکنیکی فۆتۆگرافی، بەهەر حاڵ هەست ناسکی و سەلیقەی

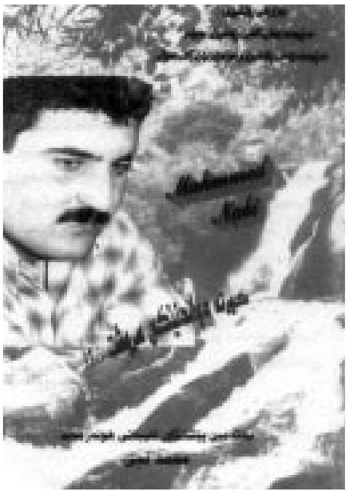

هونەری لەنێو گرتەکانیدا بەدی دەکرێ، پایزەکانی و گەڵاڕێزانەکانی پارچە سەمفۆنیان. لەیەکەم تاقیکردنەوەیدا توانستی هونەری بەدی دەکرێ، ئەگەرچی لە هەندێ گرتەی تردا لە ڕووی هونەری هەندێ لاوازییان پێوە دیاربوو، دەکرا لەکاتی گەورەکردنی وێنەکان، چارەسەری بکردنایە. بە هەرحاڵ ئەمە یەکەم هەنگاویەتی، بەردەوامی و تاقیکردنەوەی داهاتووی ئومێدی ئەوەی لێ دەکرێ هەنگاوی لەبارتر بهاوێژێ لەنێو جیهانی هونەری فۆتۆگرافدا.

ئا: ڕامان

هونەرمەند محەمەد خەتاب لەنێوان ڕابردوو و ئێستادا

بەڕێوەبەرایەتی هونەری شێوەکاری بە هاوکاری کۆمەڵەی وێنەگرانی کوردستان، سێیەمین پێشانگەی فۆتۆ-شێوەکاری هونەرمەند (محەمەد خەتاب)ی لە ڕۆژانی (٩-١١/١٠/٢٠٠٤) لە کۆشکی هونەر کردەوە لەژێر ناونیشانی «هونەرمەند لەنێوان ڕابردوو و ئێستادا» (٧٢) تابلۆی ڕەنگینی خستبووە ڕوو، بەشی زۆریان وێنەی فۆتۆگرافی بوون بە قەبارەی (٣٠×٤٠)سم و ڕەنگاو ڕەنگ بوون، ئەم وێنانە نیوەی بریتی بوون لە ستیل لایفی گوڵ و گوڵدان بە چەندین شێواز و کۆمپۆزیشن وێنەی گرتبوون، کارامەیی و لێهاتوویی هونەرمەندی پێوە دیار بوو، ئەگەرچی گوڵەکان خۆبی نەبوون، بەڵکو هی هەندەران

(مانهایم) بوون، بەڵام ناسکی و قەشەنگی گرتەکان لە هەواو کەشی خۆمانی نزیک کردبووەوە. بەشەکەی تری گرتەکان زیاتر لایەنی بیناسازی لەخانووە کولتووریەکانی قەڵای هەولێر بوون، لەوانە خانووی شێخ جەمیل ئەفەندی بەرلەوەی ئەو خانووە دیرینە بەر گوللە تۆپی ڕژێمی بەعس بکەوێ، کامیرای محەمەد خەتاب توانی ئەو زەخرەفە جوان و وردەکارییە بیناسازییەی ئەو خانووە لە گۆشەنیگای جیاجیادا بەرجەستە بکات. لەلایەکی ترەوە، دیمەنێکی شارۆچکەی گەڵاڵەی گرتبوو بەرلەوەی وێران بکرێ، وەک بەڵگەیەکی زیندووی ئەو گوندە ناوداره. لایەکەی تری ئەم پێشانگایە بریتی بوو لە کۆمەڵە تابلۆیەکی دەستی، نیگارکێش کرابوون کەرەستەی زۆر سادەی تیا بەکارهێنابوو، بەڵام وردەکارییەکی زۆریان پێوە دیار بوو، ئەمانیش هەندێکیان ستیل لایف بوون و هەندێکی تریان تابلۆی تەعبیری بوون، باستیل و قەڵەم تەختەی تیا بەکارهێنابوو. دیارە هونەرمەند باکگراوندێکی شێوەکاریشی هەیە، چونکە لە ڕابردوودا لە تافی لاوێتیدا دەست ڕەنگین بووە لە ڕەنگکردنی وێنەی ڕەش و سپی، هەر بۆ سەلماندن ئەم سێ وێنەی دیمەنی سروشتی ڕەش و سپی بەدەست ڕەنگ کردبوون، هی ساڵانی حەفتاکان بوون، لەم پێشانگەیەدا عەرزی کردبوون.

مامۆستا محەمەد خەتاب سەرەڕای ئەم کارانەشی، مامۆستای وانەی هونەر بووە و چەندین قوتابی پێگەیاندووە و چەندین ساڵیش سەرۆکی کۆمەڵەی وێنەگرانی عێراقی بووە و لە زیاتر لە (٢٠) پێشانگای هاوبەش بەشداری کردووە.

ئا: ب. هەوراز

دیتنی هونەری نواندنی کوردی لە چەند دەروازەیەکەوە

بۆشایی کاری هونەری وەک نمایشی شانۆیی و فیلمی سینەمایی بەتەواوەتی هەستی پێ دەکرێت، تەنانەت لە کەناڵە تەلەفزیۆنییە ئاسمانی و خۆماڵییەکانیشدا هەست بە کەمی کاری درامای هونەری و کورتە فیلم دەکرێت، ئەمە جگە لەوەی لە ڕووی هەبوونی دەقی شانۆیی خۆماڵی و دەقی سینەمایی و درامی خۆماڵی کەم و کورِیمان هەیە، خۆ دەکرێت تێکەڵییەک و نوێکردنەوەیەک لەنێو دەقە فۆلکلۆری و ئەفسانەیی و میللییەکاندا بکەین.

ئیزافاتیان بخەینە سەرو لەبەرگێکی تردا لەکاری هونەریدا نیشانیان بدەین، یاخود نمایشیان بکەین، ئێستا لە هەموو کاتێک زیاتر ڕکابەرایەتی هونەری و ڕۆشنبیری هەیە، بەتایبەتی لە ڕێگەی کەناڵەکانی سەتەلایتەوە کە جۆرەها کار و بەرهەمی هونەری بە زمانی جیاجیا و بەبۆن و بەرامی جیاجیا نیشان دەدەن، کە کاریگەری خۆیان دەخەنە سەر بینەر، لەم چەند ساڵەدا چەند دیاردەیەکی هونەری پەیدابوو دوای ئەوەی خەریک بوو بەرهەمە هونەرییە تورکی و فارسی و عەرەبی و ئینگلیزی و... تاد بەتەواوەتی مێشک و دەروونی بینەران و گوێگران بگرتەوە، لەو کاتەدا زۆر دیاردەی هونەری سەردەمانەی وەک (زەکەریا)و چەندانی تر پەیدا بوون، ئەمە جگە لەوەی لە بواری شانۆدا دیاردەی وەک (نیگار حەسیب قەرەداغی) و لە سینەمادا دیاردەی وەک (هونەر دیلمان) پەیدابوون، کە هونەری کوردیان بەرەو ئاقارێکی تر بردووە، لەنێو گیانی ئەو سەردەمەدا تواندیانەوە، کە بێگومان ئەم دیاردانە دانسقەیەو لەوانەیە نەتوانن بە تەواوەتی ئەو خامۆشییەی هونەری کوردی لابەرن، بینەری شانۆ و سینەما لەلای ئێمەدا زۆر کزبووە، وەک ئەوە وایە بەدوای سەرابێکدا بگەڕێین، تەنیا بینەر، بینەری شتە بازاڕی و بازرگانی و کرچ و کاڵەکانە، بۆیە جارێکی دیکە بایەخدان بە تەلەفزیۆن و ڕادیۆکان کارێکی گرنگە، ئەمەش بە هەوڵدان بۆ نووسینەوەی دەقی خۆماڵی و هەبوونی کاری درامی و کورتە فیلم و فیلمی بەڵگەنامەیی و کلیپی گۆرانی کە لە ئاستی هونەری بەرزدابن، پێویستمان بە چەندین کاری هونەری درامی وەک (مەمی ئالان، ڕەشەی پۆلیس و گەمەی خەونە ئازادەکان) و چەندانی لەم چەشن و شێوەیە هەیە، چونکە دەتوانین لە ڕێگەی تەلەفزیۆن و ڕادیۆکانەوە بۆشاییەکانی دراماو شانۆ و کورتە فیلم پڕبکەینەوە، بەڵام بەدەقی خۆماڵی و دەقی زیندوو و سەردەمانەو بەبێ ئەوەی دوێنێ و بەیانی لەبیر بکەین، چونکە بەشی هەرە زۆری بینەران، بینەری تەلەفزیۆن و گوێگری ڕادیۆکانن، ئەو هەموو فیلمەی سکرین و فیلمی سەر (CD) ناتوانن قەیرانی دراماو شانۆ و سینەمای کوردی چارەسەر بکەن و هونەری نواندن بگەیەننە ئاستێکی تر لە نمایش و کارە هونەرییەکان.

لە ڕووی هونەری سینەماشەوە چەندین هەوڵی سینەما هەیە لەوانە هەوڵەکانی (بەهمەنی قوبادی، مەهدی ئومێد، جانۆ ڕۆژبەیانی، ئەنوەر سندی، هونەر دیلمان) کە ئەمانە هەوڵی جدین بۆ گەیشتنی کورد بەهونەری حەوتەم و پەیداکردنی ناسنامەی سینەمای کوردی و بەرجەستەکردنی مرۆڤی کوردو خەونی کورد لەنێو ئەو هونەرە بەرفراوان و شارستانیەدا، کە ئەمڕۆ لە جیهاندا کاریگەریەکی بەرفراوانی هەیە کە هەر ئەو هونەرەش پێویستی بە دەق و سیناریۆی خۆماڵی هەیەو سوودوەرگرتنی لەو شتە شاراوەو کەرەستە خاوە هونەریانەی کە کولتوورێکی شاراوەی دەوڵەمەندە، بەڵام ئایا ئێمە لە بواری سینەمادا قەیرانی بینەرمان نییە؟ بێگومان قەیرانی بینەرمان هەیە و تەنانەت چەند ساڵێکە ساڵۆنەکانی سینەما بوونەتە شوێنی فیلمی سکرین کە هیچ هەلومەرجێکی هونەری و تەکنیکیان تێدا نییەو زیاتر وا لە بینەر دەکات سینەما لەبیر بکات و ببێتە یادگاریەک.

دەکرێ بەهەمان شێوە بەهۆی دەقی خۆماڵی و تەوزیفکردنی دەقە بیانییەکان بۆ میزاج و زەوقی کوردی و پەیدابوونی شانۆیەکی پڕ لە ئاهەنگسازی و گەمەی هونەری و مۆسیقاو بەکارهێنانی تەکنیکی تازەو پێگەیاندن و پەروەردەکردنی ئەکتەری چوست و بەتوانا تا ڕادەیەک شانۆی کوردی لەو بارە سستیەی بێتەدەرەوەو جارێکی دیکە بینەر بۆ شانۆ بگەڕێندرێتەوە، بەڵام شانۆ لەبەرگێکی تازەدا، کە لەگەڵ بینەری ئێستادا بگونجێ.

پڕکردنەوەی بۆشایی هونەری دراماو نواندن و بەرزکردنەوەی ئاستی زەوق و چێژو بیستن و لە هەموو شتێک زیاتر لە ڕێگەی تەلەفزیۆن و ڕادیۆکانەوە دەکرێت، چونکە بینەری کورد ڕاستەوخۆ پێوەندی لەگەڵ تەلەفزیۆن و ڕادیۆکاندا هەیەو لە هەموو ماڵێکدا ئامادەیەو بەشێکە لە ژیانی. ئەگەر نا، ئەو هەموو کەناڵە جۆراوجۆرو پێشکەوتووە دەبنە جێگەی بایەخی بینەران، نەوەک کەناڵە خۆماڵیەکان، بەم پێیەش کەناڵە تەلەفزیۆنەکانمان بە ئاسمانی و بە ئەرزیەوە پێویستیان بە هەمەجۆری و چڕوپڕی و ڕەنگاوڕەنگی هەیە.

کە بۆ جۆرەها ئاست و زەوق و ئاستی ڕۆشنبیری بێت و ئەمە جگە لە کارە دەستەبژێریەکان کە بۆ خەڵکێکی دیاریکراوە.

سەفەر عەلی

شەمسی خانێ

گوتنی: تاهیر عەبۆ زاخۆلی

ئاخ دەوەرە وەرە، وەرە، لێلێ گـدی، بێـژە، وەرە، وەرە، وەرە، وەرە، ئاخ، لاوکـۆ دینۆ، ئاخ بێـژە، گـدی، وەرە، گدی، شـەمـسی خانێ، شەمسی خانێ، گدیێ، وەزێ سـویند بخـۆم، ڕەبەنێ، ب قـورعـانێ، بەلێ، پشـتی بە ژنەکـە بلند، دێمـەکی سـۆر گـولی، ل من حـەرام بێ، کولیکا کەسرەوانی، لێ، یۆ، یۆ، یۆ، ئاخ، دەوەرە لاوکۆ، منێ سوێند خاری، لێلێ، لێلێ، ب سـەرێ تەیە، سەرێ تەیە، ڕەبەنۆ، ئاخ، وەزێ (قـۆلانا زێڕا)، گـرێ نادم، گدیۆ، بەژنو بالا خۆیە، بەژنا خۆیە، لێلێ، لێلێ، لێلێ.
بەلێ، پشـتی بەژنەکـا زراف دێمـەکی سۆر گـولی، ئاخ، (مەهرا)، مال و مێرا، لێ م تۆیەیە، ڕەبەنۆ، یۆ، یۆ، یۆ، ئاخ.
دەوەرە، وەرە، وەرە، لێلێ، لێلێ، وەرە، بەلێ، کـوڕۆ، منێ سوێند خوارۆ، ب خودێ ناکەم مێرە، ڕەبەنێ، وەزێ (ڕیویا) گرێ نادم، گدیێ، دەوسا (شێرە)، دەوسا شێرە، لێلێ.

وەزێ وێ سبێ (بارگینا)، گدیێ، ناکێشم سەر ئاخوڕێ (کحێلا)، دکحێلا، یۆ، یۆ، یۆ، ئاخ.

فەرهەنگۆک:

١- شەمسی خان: ناوی ئافرەتێکە.
٢- گدی: گلەیی کردن.
٣- دێم: دەم و لێو.
٤- کولیلکا کەسرەوانێ: جۆرە شەدەیەکی بەگولێنگەی ژنانە.
٥- قۆلانا زێڕ: جۆرە خشلێکی ئافرەتانە.
٦- مەهر: مارەکردنی ئافرەت لە پیاو، مارەیی.
٧- ریوی: ڕێوی.
٨- دەوس: جێ و شوێنی پێی شێر.
٩- بارگین: ئەسپی بارهەلگرتن.
١٠- ئاخوڕ: شوێنی ئالیکدانی ئەسپ.
١١- کحێل: باشترین ڕەسەنی ئەسپ و ماینە.

* ئەو لاوکـە بەسـۆزە نموونەیەکی ئەڤـینداری و خۆشەویستی و دلسۆزی ڕاستەقینەی پاک و بێگەردی ئافرەتی کوردە، کە بەلێن و پەیمان بەخۆشەویستەکەی دەدات، کە لە پاش دلدارەکەی شوو نەکات و خۆشی ژیان لەخۆی بێ بەش بکات، هەر بۆیە دەلێت: «ڕیوی ناهێنمە جێگای دلدارەکـەم کـە وەک شـێـر بووە» یان دەلێت «بارگینا ناهێنمە شوێن و دەوسێ، ئەسپێ دکحێلا».

** تاهیـر سـەعـیـد عـەبۆ: ناوی تەواوی هونەرمـەند (تاهیـر سـەعـیدی کـوڕی عـەبدوللا)یە بەتاهیـرعـەبۆ بەنێوبانگە ناوبراو لە بنەمالەی (قوجەبەگی)یەو لەخێلی (باتی)یە، لە گەڕەکی (گوندکێ) لەشاری زاخۆکا ڕەنگین ئاکنجی بووە.
لە سالی ١٩٠٨ لەشاری زاخۆ لە دایک بووەو لەسالی ١٩٧٠ چووەتە بەر دلۆڤانی خودێ و لە گۆڕستانی زاخۆ نێژراوە..
ئەو هونەرمەندە گەلێک لاوکی مێژوویی و ئەڤینی لە بەغدا لە کۆمپانیای (بەیزافۆن) لە سالی ١٩٣٢ تۆمار کردووە، وەک لاوکی (تەنگا بانکێ، شەمسی خان، چەتۆ) تاد...

سەرچاوەکان:

١- دیمانە لەگەل (باوکی مێڤان)، خاوەنی تۆمارگەی (محەمەد عارف جزیری) لەشاری زاخۆ لە ڕێکەوتی ٢٠٠٠/٨/٣٠.
٢- کاسێتی تۆمارکراوی هونەرمەند.

ئا: جەلال مەلا حەسەن خۆشناو